

יצחק באשעוויס-זינגער

די נאָדל

מײַנע גוטע מענטשן, היינט פֿירט אויס אַלע שידוכים ליבעלע די שדכנטע. מ'פֿאַרליבט זיך און מ'הויבט זיך אָן אַרומפֿירן. מ'פֿירט זיך אַזוי לאַנג ביז מ'קריגט זיך פֿיינט. אין מײַנע צײַטן האָט מען זיך פֿאַרלאָזט אויף טאַטע-מאַמע. איך אַליין האָב נישט געזען מײַן טאָדיען ביז צום באַדעקנס. מ'האָט מיר אַראָפּגענומען דעם שלייער פֿון פנים און כ'האָב אים דערזען מיט דער רויטער באַרד און די צעשויבערטע פאות. ס'איז געווען נאָך שבועות און ער האָט געטראָגן אַ פֿוטער ווי אין ווינטער. אַז כ'האָב נישט אַוועקגעחלשט, איז נסים פֿון הימל. כ'האָב אָפּגעפֿאַסט אַ לאַנגן זומער-טאָג. נו, ווער מיר גוטס גינט, זאָל נישט האָבן קיין ערגער לעבן ווי איך האָב געהאַט מיט מײַן מאַן. אַ מליץ-יושר זאָל ער זײַן. מ'טאָר עס נישט זאָגן. נאָר כ'קען מיך קוים דערוואַרטן ווען מיר וועלן ווייטער זײַן באַנאַנד.

יא, ליבע-שמיבע. וואָס ווייסט אַ יונג מיידל אָדער אַ יונג בחורל וואָס ס'איז גוט פֿאַר זײ? מאַמעס האָבן געהאַט זייערע סימנים. ס'איז געווען בײַ אונדז אין קראַסנאַסטאָוו אַ יידענע, רייצע לאה, און ווען זי האָט געוואָלט אַנקוקן פֿאַר איר זון אַ כלה, פֿלעגט זי אַרײַנפֿאַלן צו די מחותנים באַלד אין דער פֿרי. אַז ס'בעטגעוואַנט איז געווען קויטיק און די מויד איז איר אַנטקעגנגעקומען מיט צעקאָדלטע האָר און אַ צעריסענעם שלאָפֿראַק, האָט זי שוין פֿאַרשפֿאַרט מיט איר צו רעדן. נאָך אַ צײַט האָט מען זיך דערוואַסט פֿון אירע שטיק אין אַלע שטעטלעך אַרום און אַז מ'האָט זי דערזען גאַנץ פֿרי אין מאַרק, זענען אַלע מוידן געלאָפֿן פֿאַרקײטלעך די טיר. זי האָט געהאַט זעקס זין און אַלע געראָטענע. שידוכים האָט זי גראָד געטאָן מיט זיי קרומע, אָבער דאָס איז אַ באַזונדערער זאַך. אַ מיידל קאָן זײַן ביז דער חתונה רײַן און זויבער און שפּעטער ווערן אַ שליאַך. אַלץ הענגט אָפּ אין מזל.

אָבער לאַמיר אייך בעסער דערציילן אַ מעשה. אין הרוביעשויו איז געווען אַ גביר, ר'לעמל וואַגמייסטער. יענע יאָרן האָט מען קיינעם נישט גערופֿן מיטן צונאָמען, אָבער דער ר'לעמל איז געווען אַזאַ מאַגנאַט, אַז מ'האַט אים גערופֿן ביים ביינאָמען. דאָס ווייב זיינס האָט געהייסן אסטער רויזע און געשטאַמט האָט זי גאָר פֿון גרויס-פוילן. זי שטייט מיר פֿאַר די אויגן: אַ שיין מענטש מיט אַ גרויסשטאַטישן געשטעל. איבערן שייטל האָט אַלע מאָל געהאַנגען אַ שוואַרצער שאַל. דאָס פנים איז געווען ווייס און גלאַט ווי ביי אַ מיידל. אויגן האָט זי גראַד געהאַט טונקעלע. גוט גערעדט פּויליש, רוסיש, דייטש, אפֿשר פֿראַנצויזיש אויך. זי'ט אין יענע צייטן געשפּילט פּיאַנאָ. אין די גרויסע בלאָטעס איז זי אַרויס פֿון שטוב מיט אַפּגעפּוצטע לעטשלעך און הויכע קנאַפֿלען. כ'האַב זי אַ מאָל געזען היפּערן פֿון שטיין צו שטיין ווי עפעס אַ פּוילגל און מיט ביידע הענט האָט זי אונטערגעהויבן די פּאַלעס – אַ וואַרע פּריטש. געהאַט האָט זי איין זון, אַ בן-יחיד, בן-ציון, און דער בן-ציון איז געווען אַרײַנגעראַטן אין דער מאַמען ווי צוויי טראַפּנס וואַסער. מיר זענען געווען ווייטע קרובֿים, נישט פֿון איר צד, נאָר פֿון מאַנס צד. דער בן-ציון – בענצע האָבן זיי אים גערופֿן – איז געווען, ווי מ'זאָגט צו גאָט און צו לייט: שיין, קלוג, געלערנט. ביי טאַג האָט ער געלערנט תּורה ביים רבֿ. ביי נאַכט איז געקומען צו אים אַ לערער. ער האָט געהאַט שוואַרצע האָר, ווי די מאַמע, און אַ ליכטיק פנים. אַז ער איז אַרויס זומער אין דעם געהאַקטן קאַפּאַטקעלע מיט אַ שליץ פֿון הינטן, מיט די געמזענע שטיוועלעך, האָבן אַלע מיידלעך אים נאַכגעקוקט פֿון די פֿענצטער.

ס'פֿירט זיך אַז נדן גיט מען טעכטער, נישט זין, נאָר פֿאַר דעם בענצן האָט מען געהאַט אַוועקגעלייגט אין באַנק צען טויזנט רובל נדן. ס'איז דען אַ נפֿקא מינה? איבער הונדערט יאָר האָט ס'גאַנצע פֿאַרמעגן געזאַלט זיין זיינס. מ'האַט אים גערעדט שידוכים מיט די רייכסטע טעכטער, אָבער די אסטער רויזע איז געווען אַן איבערקלייבערין. זי'ט נישט געהאַט וואָס צו טאָן, זי'ט געהאַלטן דריי דינסטן; ס'איז דאָרט געווען אַ משרת און אַ סטאַנגרעט אויך, און זי איז אַרומגעלאָפֿן אונקוקן פֿלעס. זי'ט שוין געהאַט אַנגעקוקט די שענסטע מיידלעך פֿון האַלב פּוילן, נאָר אין יעדער האָט זי געפֿונען עפעס אַ חסרון: די איז נישט שיין גענוג, יענע איז נישט קלוג גענוג. דער עיקר האָט זי געזוכט איידלקייט, ווייל, זאָגט זי, אַז אַ נקבֿה איז אַ גראַבער פּליגל, ווערט דער מאַן אויסגערײסן. כ'וויל נישט, זאָגט זי, עמעץ זאָל אויסלאָזן

די יוכע צו מיין בענצען. איך בין שוין דעמאלט געווען אַ ווייבל, כ'האַב חתונה געהאַט צו פּופּצן יאָר. די אסתר רויזע האָט נישט געהאַט מיט וועמען זיך צו חבֿרן אין הרוביעשויוו, און כ'בין געוואָרן ביי איר אַן אַרײַנגייערין, זי'ט מיך געלערנט העפֿטן, שטריקן, אויסנייען אויף קאַנווע און וואָס נישט? זי'ט געהאַט אַ פּאַר גאַלדענע הענט. אַז ס'האַט זיך איר פּאַרגלוסט, האָט זי זיך אַליין אויפֿגענייט אַ יופּע אָדער אַ פעלערניע. זי'ט מיט אַ מאָל אויך געמאַכט אַ קלייד, און אַלץ מיט אַ גלייך ווערטל און אַ געלעכטערל אויפֿן גבירישן שטייגער. זי איז געווען אַ פֿייערדיקע סוחרטע אויך. דער מאַן האָט נישט געטאַן קיין טריט איידער ער האָט זיך אַנגעפֿרעגט ביי איר. אַז זי'ט געהייסן קויפֿן אַ נחלה אָדער פּאַרקויפֿן, האָט ר'לעמל וואַגמייסטער גלייך געשיקט רופֿן ליפע מעקלער און געזאַגט: מיין ווייב וויל פּאַרקויפֿן אָדער קויפֿן. זי'ט קיין מאָל נישט געמאַכט קיין טעות. נו, אָבער דער בענצע איז שוין אַלט געווען אַכצן יאָר און ער איז נאָך אַלץ נישט געווען קיין חתן. יענע יאָרן האָט דאָס געהייסן אַן אַלטער בחור. ר'לעמל האָט אַנגעהויבן טענהן, אַז ער האָט צוליב זיין ווייבס איבערקלייבערישקייט חרפות און בּושות. דער בענצען האָט געקראָגן קרעצלעך אויפֿן שטערן און מ'האַט געזאַגט, אַז ס'איז פֿון דאַרפֿן אַ נקבֿה. יצר-הרע-בלעטערלעך – אַזוי האָט מען דאָס גערופֿן ביי אונדז.

איין מאָל קום איך אַרײַן צו דער אסתר רויזען – כ'האַב איר געבראַכט עפעס אַ קנויל גאַרן – און זי זאָגט צו מיר: זעלדעלע, ווילסט דיך אפֿשר איבערפֿאַרן קאַ' זאַמאַשטש? – וואָס וועל איך טאָן אין זאַמאַשטש? – פֿרעג איך, און זי זאָגט: וואָס איז דיין באַבעס עסק? פּאַרסט מיט מיר. וועסט דאָרט פּאַרהונגערט נישט ווערן. אסתר רויזע האָט געהאַט איר קאָטש, אָבער זי זאָגט מיר, אַז דאָס מאָל פּאַרט זי מיט אַ געלעגנהייט. כ'האַב פּאַרשטאַנען אַז ס'האַט עפעס צו טאָן מיט אַ שידוך, נאָר אַזאַ טבֿע האָט זי געהאַט, אַז מ'האַט איר נישט געטאַרט פֿרעגן. אויב זי'ט געוואָלט עפעס דערציילן, האָט זי אַליין דערציילט, און אויב זי שווייגט מוז מען מיטשווייגן. קורץ-און-גוט, כ'בין אַוועק אַן זאַגן דער מאַמען. מיין טאָדיען האָב איך גאַרנישט געדאַרפֿט דערציילן. אַ גאַנצן טאָג איז ער געזעסן אין בית-המדרש. ווען ער איז געקומען אַהיים נאָך מעריב, האָט אים מיין מאַמע, די שוויגער, דערלאַנגט ס'נאַכטמאַל. יענע יאָרן האָט דען אַ יונגערמאַן אויף קעסט געוויסט אַז ר'האַט אַ ווייב? ער וואָלט מיך אסור נישט דערקענט ווען ער טרעפֿט מיך אין גאַס. בקיצור, כ'פּאַק איין אַ קלייד,

פרעמיסיאָן, אַ פּאַר מײַטקעס און כ'בין גרייט צו דער נסיעה. מיר זיצן איין אין עפעס אַ פּריצישער בריטשקע און דער אַנטרײַבער איז דער פּריץ אַליין. צוויי פּערד ווי די לייבן. דער וועג איז אַ טרוקענער און גלאַטיק ווי אַ טיש. אין זאַמאַשטש לאַזט מען אונדז אַראָפּ נישט אין מאַרק, נאָר אין עפעס אַ זײַטיק געסל, ווי ס'ווינען גוים. די אסתר רויזע זאָגט אים אַ שײנעם דאַנק און ער פּאַכעט צו איר ווילעריש מיט דער בײַטש און נעמט אַראָפּ ס'היטל. די גאַנצע זאַך האָט אויסגעזען עפעס ווי אַן אַפּגעשמועסט שטיקל.

געוויינלעך אַז אסתר רויזע איז ערגעץ געפּאַרן, האָט זי זיך אויפּגעפּוצט ווי אַ גראַפֿיניע. אָבער דאָס מאָל איז זי אַנגעטאַן אין אַ קאַרטן קלייד און מיט אַ קאַפּטיכל איבערן שייטל. זי'ט אַפּנים, נישט געוואַלט מ'זאָל זי דערקענען. ס'איז זומער און דער טאָג איז לאַנג. מיר קומען אַרויס אויפֿן מאַרק און זי פּרעגט בײַ עמיצן וווּ איז דאָ בעריש לובלינערס געשעפּט פֿון צעלניק? מ'ווייזט אונדז אָן אַ גרויס געוועלב. הײַנט אין אַ געוועלב פֿון צעלניק קריגט מען בלוז די סחורות וואָס געהערן צו צעלניק. יענע יאָרן האָט מען אויסגעמישט די סחורות. מ'האָט דאָרט אַלץ געקראָגן: פּאַדעם, לײוונט, צודאַטן, אַלערליי וואָלן צום שטריקן און גלאַט שניט-סחורה. וואָס איז דאָרט נישט געווען? אַ געוועלב אַ וואַלד און פּאַכן ביז צום באַלקן אַנגעשטאַפט. בײַ אַ שטענדערל זיצט אַ מאַנסביל און שרײַבט אין אַ בוך ווי אין די גרויסע שטעט. כ'ווייס אַליין נישט וואָס ער איז: אַ קאַסירער אָדער אַ בוכהאַלטער. הינטערן לאַדנטיש שטייט אַ מויד מיט אַ פּאַר שוואַרצע אויגן וואָס ברענען ווי פֿײַער. ס'זענען גראַד נישט געווען קאָ' קונים אין געוועלב און מיר זענען גלייך צוגעגאַנגען צו איר.

וואָס זאָגט עץ גוטס? – פּרעגט זי. – עץ זענט ניש קאָ' היגע, – נישט קאָ' היגע – ענטפּערט אסתר רויזע. – וואָס ווילט עץ קויפֿן? – פּרעגט די מויד, און אסתר רויזע זאָגט: אַ נאָדל. אַזוי ווי די מויד האָט דערהערט דאָס וואָרט נאָדל, איז איר ס'פּנים געוואָרן פּאַרענדערט. די אויגן זענען געוואָרן בײַז. זי טוט אַ זאָג: „צוויי ווייבער נאָך איין נאָדל?“ עפעס איז אַנגעקומען בײַ די קרעמער אַז אַ נאָדל איז נישט מזלדיק. שבת-צו-נאַכטס, צו דער פּולער וואָך, אַז מ'קומט נאָך אַ נאָדל, איז דאָס אַ סימן אַז די וואָך וועט זײַן אַ שלים-מזלדיקע. אין מיטן דער וואָך האָבן זיי אויך נישט ליב צו פּאַרקויפֿן אַ נאָדל. מ'קויפּט געוויינלעך אַ קלעצל פּאַדעם, קנעפלעך, און די נאָדל קריגט מען פּאַר אַ צולאָג, אָדער מ'נעמט

א גאַנץ טעוועלע נאָדלען. איין נאָדל האָט געקאָסט אַ האַלבע פרוטה און ס'איז שווער געווען צו געבן אַ רעשט. - יא, כ'דאַרף נישט מער ווי איין נאָדל - זאָגט אסתר רויזע. יענע פֿאַרקרומט זיך און נעמט אַרויס אַ שאַכטל מיט נאָדלען. אסתר רויזע נעמט קלייבן און נישטערן. זי טוט אַ זאָג: האָסט אפֿשר אַנדערע נאָדלען? - וואָס טויגן נישט די נאָדלען? - פֿרעגט די מויד, און אסתר רויזע זאָגט: - זיי האָבן צו קליינע לעכלעך. ס'וועט מיר שווער זיין איינצופֿעדעמען. די מויד טוט אַ זאָג: - אַלע נאָדלען האָבן ביי מיר די אייגענע לעכלעך. אויב איר זעט נישט, קויפֿט אייך אַ פֿאַר ברילן. די אסתר רויזע טענהט: לאַז מיך געבן אַ קוק. אפֿשר וועל איך געפֿינען אַ נאָדל מיט אַ גרעסער לעכל. יענע שלעפט אַרויס אַ שאַכטל און שטעלט עס נישט אַוועק, נאָר גיט עס עפעס אַ שליידער. די אסתר רויזע נעמט אַרויס נאָך אַ פֿאַר נאָדלען און זי זאָגט: זיי האָבן אַלע קליינע לעכלעך. די מויד טוט אַ כאַפּ דאָס שאַכטל און שרייט: פֿאַרט אַוועק אין דער פֿאַבריק און באַשטעלט אַ נאָדל מיט אַ גרויס לאַך. דער מאַנסביל ביים שטענדערל הייבט אָן לאַכן. די מויד טוט אַ פֿרעג: פֿון וואַנען זענט עך, פֿון כעלם? און אסתר רויזע זאָגט: יא פֿון כעלם. - כ'האַב באַלד דערקענט - ענטפֿערט די מויד. זי פֿאַלט אַריין עפעס אין אַ צאָרן און זאָגט: אַ חוצפה און אַ העזה וואָס איז יענעם צו דרייען אַ היטל צוליב אַ האַלבע פרוטה. וואָס איז? כעלם איז געבליבן אָן נאָדלען? דער מאַנסביל ביים שטענדערל טוט אַ פֿרעג: - אפֿשר דאַרפֿט עך אַ זאַקנאָדל? מיר האָבן דאָס אויך, און אסתר רויזע ענטפֿערט: - כ'האַב פֿיינט זעק און מענטשן וואָס זענען גראַב ווי די זעק. זי טוט אַ זאָג צו מיר: קום, זעלדע, זיי זענען נישט פֿאַר אונדז. די מויד טוט אַ רוף: כעלמער נאַראַנים. האַטן אַ גוטן שליטוועגס..

מיר קומען אַרויס אין דרויסן און ס'איז מיר עפעס איבער דער טבע. ס'גייט פֿאַרביי אַ יידענע און אסתר רויזע פֿרעגט זי: וווּ איז דאָס צעלניק-געוועלב פֿון ר'זעליג איזשביצער? - אַט-דאָ אַקעגן, ווייזט יענע. מיר שפּאַנען אַריבער דעם מאַרק און מיר קומען אַריין אין אַ געוועלב אַ דריטל פֿון ערשטן. דאָ שטייט אַ מיידל, נישט קיין שוואַרצע, נאָר מיט רויטע האַר. זי איז נישט קיין מיאוסע, אָבער זי האָט זומערשפרענקעלעך אויפֿן פנים.. די אויגן זענען גרין ווי אַגרעס. די אסתר רויזע פֿרעגט: - מ'קען דאָ קריגן אַ נאָדל? דאָס מיידעלע ענטפֿערט: פֿאַר וואָס נישט? מ'קען דאָ אַלץ קריגן. אסתר רויזע זאָגט: כ'זוך אַ נאָדל מיט אַ ביסל אַ גרעסער לעכל, ווייל ס'קומט מיר אָן שווער איינצופֿעדעמען. דאָס

מיידל זאָגט: איכ'ל אייך אַרויסנעמען אַלע נאָדלען און קלייבט אויס וואָס איר ווילט.

כ'האָב פֿאַרשטאַנען וואָס דאָ טוט זיך און ס'האַרץ נעמט מיר קלאַפֿן ווי ביי אַ גזלן. דאָס מיידל נעמט אַרויס אַפֿשר צען שאַכטלעך נאָדלען. זי טוט אַ זאָג: צו וואָס זאָלט עץ שטיין? אַט איז אַ שטול, זעצט אייך. זי רוקט מיר אויך צו אַ בענקל. איך זע שוין אַז אַסתר רויזע פֿרוווט זי אויס. זי זאָגט: עפעס זענען די נאָדלען ביי דיר צונויפֿגעמישט; יעדע סאַרט דאַרף זיין באַזונדער. און יענע ענטפֿערט: ווען זיי קומען פֿון דער פֿאַבריק זענען זיי סאַרטירט, אָבער די קונים צעמישן. כ'זע שוין אַז אַסתר רויזע זוכט נאָר געלעגנהייטן זי צו דערבייזערן. זי זאָגט: כ'זע דאָ נישט, ס'איז צו טונקל, און דאָס מיידל ענטפֿערט: וואָרט, איכ'ל צושטעלן די שטול צו דער טיר, דאָרט איז ליכטיקער. – לוינט דיר דאָס אַלץ צוליב אַ נאָדל פֿאַר אַ האַלבער פֿרוטה? – פֿרעגט אַסתר רויזע, און דאָס מיידל זאָגט: פֿאַר אַ האַלבער פֿרוטה קריגט מען ביי מיר צוויי נאָדלען, נישט איינע, דאָס איז ערשטנס; צווייטנס, מיין טאַטע זאָגט: דין פֿרוטה כדין מאה. דער טייטש דערפֿון איז: דער דין פֿון אַ פֿרוטה איז ווי הונדערט גילדוינים. היינט פֿאַרלאַנגט דער קונה אַ נאָדל, מאַרגן קאָן ער קומען קויפֿן וואָלנס אויף אַן אויסשטייער. – ווי-זשע קומט עס וואָס ס'געוועלב איז ליידיק? – פֿרעגט אַסתר רויזע. – אַ קעגניבער ביי בעריש לובלינער, איז אַן ענגשאַפֿט אַז מ'קען קיין שפּילקע נישט אַריינשטעקן. זי זאָגט ווייטער: דאָרט האָב איך געקויפֿט די לייונט, אָבער אַהער בין איך געקומען נאָך דער נאָדל.

דאָס מיידעלע ווערט ערנסט. כ'האָב מורא אַז אַסתר רויזע האָט איבערגעכאַפֿט די מאָס. ביי אַ מלאַך קאָן אויך פּלאַצן ס'געדולד. אָבער דאָס מיידל זאָגט: אַלץ איז באַשערט. וואָס גאָט גיט, דאַרף מען נעמען פֿאַר ליב. אַסתר רויזע וויל אַליין צורוקן די שטול צו דער טיר, נאָר דאָס מיידל זאָגט: זייט אייך נישט מטריח. מיט אַ מאָל טוט די אַסתר רויזע אַ זאָג: וואָרט, כ'וויל דיר עפעס זאָגן. – וואָס ווילט איר זאָגן? פֿרעגט דאָס מיידל, און אַסתר רויזע זאָגט: טעכטערל, מזל-טובֿ. דאָס מיידל איז געוואָרן ווייס ווי קרייד. וואָס מיינט איר? פֿרעגט זי און אַסתר רויזע ענטפֿערט: וועסט זיין מיין שנור. איך בין – זאָגט זי ווייטער – ר'לעמל וואַגמיסטערס ווייב פֿון הרוביעשויוו. כ'בין געקומען דיך אָנקוקן, נישט קויפֿן קיין נאָדל. דעם בערישעס טאַכטער איז אַ ראַגזשע און דו ביסט זייד. וועסט זיין מיין בענצעס ווייב.

אז דאָס מיידל האָט נישט אַוועקגעחלשט, איז אַ נס פֿון הימל. אַלע אין זאַמאַשטש האָבן געהערט פֿון ר'לעמל וואַגמייסטער. זאַמאַסטש איז נישט לובלין. ס'קומען אַרײַן קונים. מ'דערוויסט זיך וואָס ס'איז געשען. אסטער רויזע נעמט אַרויס פֿון קײַבערל אַ בײַטשל בורשטין און זאַגט: דאָס איז פֿאַר דיר, חתימה-געלט. בויג אָן דעם קאַפּ. דאָס מיידל בויגט אָן אונטערטעניק דעם קאַפּ און זי טוט איר אָן ס'שנירל. ס'קומען צו לויפֿן דער מיידלס טאַטע-מאַמע. מ'קושט זיך, מ'האַלדזט זיך, מ'וויינט. עמעץ איז גלייך אַוועק אַפּטראַגן די מעשה בערישעס מויד. אַז יענע האָט דערהערט וואָס ס'איז פֿאַרלאָפֿן, האָט זי געטאַן אַ זעץ אַרויס מיט אַ געוויין. געהייסן האָט זי איטע. די איטע האָט געהאַט אַ גרויסן נדן. זי'ט געשמט פֿאַר אַ פֿײַערדיקע סוחרטע. זעליג איזשביצער האָט קוים דורכגעשטופּט די פרנסה.

מײַנע ליבע מענטשן, ס'איז געוואָרן אַ שידוך. זי, אסתר רויזע, האָט געטראַגן די הויזן. וואָס זי'ט געטאַן, האָט לעמל צוגעשאַקלט. דער חתן אַליין האָט מען דעמאַלט נישט געפֿרעגט. מ'האַט געמאַכט תנאים און באַלד דערנאָך אַ חתונה. דער זעליג איזשביצער האָט זיך נישט געקאַנט פֿאַרגינען צו מאַכן אַ רײַכע חתונה. קײַן רעכטן נדן האָט ער אויך נישט געקאַנט מסלק זײַן, ווייל ער האָט געהאַט נאָך צוויי טעכטער און צוויי בחורים וואָס האָבן געקנעלט אין בית-מדרש. אָבער ר'לעמל וואַגמייסטער ברויך נישט קײַן נדנים. כ'בין געווען אויף די תנאים. כ'האַב געטאַנצט אויף דער חתונה. אסתר רויזע האָט אויסגעקליידט ס'מיידל ווי אַ פּרינצעסין. זי איז געוואָרן טאַפּלט שיין, אַז ס'מזל שײַנט אויף זעט מען עס אויפֿן פנים. ווער ס'האַט נישט געזען דאָס פֿאַרל שטיין אונטער דער חופּה און טאַנצן ס'מצווה-טענצל, דער ווייסט נישט וואָס נחת איז. ס'איז געוואָרן צווישן זיי אַ לעבן ווי צווישן טײַבעלעך. באַלד צום יאָר האָט זי אים געבוירן אַ יינגל.

ווען די איטע האָט זיך דערוויסט אַז אסתר רויזע איז געקומען זי אויספרוון, האָט דאָס זי אַנגעהויבן קרענקען. זי האָט טאַג און נאַכט נאָר גערעדט דערפֿון. זי'ט אויפֿגעהערט שטיין אין געוועלב. גאַנצע נעכט איז זי געלעגן און געוויינט. די שדכנים האָבן גענומען לויפֿן צו איר מיט די שידוכים, אָבער ערשטנס, האָט זי מער קײַנעם נישט געוואָלט. אַחוץ דעם האָט זי געקראַגן אַ נאַמען פֿון אַ מרשעת. מענטשן מאַכן פֿון אַ קווינט אַ קוואַרט. מ'האַט אַנגעהויבן אויסטראַכטן אַלערלײ שמאַנצעס, ס'איז אויסגעקומען אַז די איטע האָט אַנגעזידלט אסתר רויזען ווי די לעצטע, איר

אַנגעשפּיגן אין פנים, אפילו געשלאָגן. בעריש איז געווען אַן
אַנגעשטאַפּטער נגיד און אין די קליינע שטעט פֿאַרגינט מען נישט
יענעם ס'שטיקל ברויט. איצט האָבן די שונאים געהאַט נקמה. די
טאַכטער איז געווען די גאַנצע סוחרטע און אַן איר איז פֿון מסחר
געוואָרן אַש. נאָך אַ צייט איז איטע געוואָרן אַ כלה פֿון לובלין.
יענער איז גאָר געווען אַ גרוש. ער איז געקומען קיין הרוביעשויו
און איבערגענומען דעם שווערס געוועלב, נאָר ער האָט אַזוי
געטויגט צו מסחר ווי איך קאָן זיין אַ כלי-זמר.

אַזוי איז שוין די טבע. אַז ס'מזל דינט, דינט עס, און ס'הערט אויף
דינען, נעמט אַלץ גיין קאַפּויער. די מוטער האָט זיך אַזוי גענומען
צום האַרץ, אַז זי איז געוואָרן קראַנק אויף די גאַל-שטיינער, אַדער
אפֿשר איז עס געווען די געלזוכט. ס'פנים איז איר געוואָרן געל ווי
זאַפֿערן. די איטע האָט מער נישט אַריינגעשטעלט קיין פֿוס אין
קראַם, געוואָרן אַ שטוב-זיצערין. מ'האַט גערעכנט, אַז ווען זי
וועט פֿאַרגיין אין טראַגן און האָבן אַ קינד, וועט זי פֿאַרגעסן,
אַבער זי'ט צוויי מאָל מפּיל געווען. זי איז עפעס געוואָרן ווי
צערודערט אויך. זי'ט גענומען שילטן די פֿריידע-גיטלען – אַזוי
האַט געהייסן בענצעס ווייב – און רעדן אַז יענע האָט דאָס אַלץ
אַנגעשטעלט. ווער ווייסט וואָס ס'קען אַלץ אַיינפֿאַלן אַ
משוגענעם קאַפּ? זי האָט אויך געזאָגט אַז פֿריידע-גיטל וועט
שטאַרבן און זי, איטע, וועט פֿאַרנומען איר אָרט. אַז זי איז צום
דריטן מאָל פֿאַרגאַנגען אין טראַגן, האָט דער פֿאַטער זי גענומען
צו אַ גוטן ייד. כ'האַב פֿאַרגעסן צו זאָגן: די מאַמע האָט שוין
נישט געלעבט. דער רבֿ האָט איר געגעבן קמיעס, נאָר זי'ט
ווייטער געמפּילט. זי'ט אַנגעהויבן זיך דאָקטאָרן און זיך אַינרעדן
אַלערליי נישט-געשטויגענע שלאַפֿקייטן.

איצט הערט אַ מעשה. איין מאָל איז די איטע געזעסן ביי זיך אין
שטוב און גענייט. דער פֿאַדעם האָט זיך געהאַט אויסגעלאָזט און
זי'ט געדאַרפֿט אַיינפֿעדעמען פֿון ס'ניי. אין צווישן האָט זי
אַריינגעשטעקט די נאָדל צווישן די ליפּן. מיט אַ נאָדל האָט זי
דערשפּירט אַ שטאָך און די נאָדל איז ערגעץ אַהינגעקומען. זי'ט
זי געזוכט, נאָר ווי זאָגט מען עס: גיי געפֿין אַ נאָדל אין אַ וואָגן
היי. מיינע ליבע מענטשן, די איטע האָט זיך גענומען אַינרעדן אַז
זי'ט די נאָדל אַראַפּגעשלונגען. ס'האַט איר געשטאַכן אין בויך,
אין דער ברוסט, אין די לונגען, אין די פֿיס. מענטשן זאָגן אַז אַ
נאָדל וואַנדערט. זי איז אַוועק צום רופֿא, אַבער וואָס ווייסט אַ
רופֿא? זי איז געפֿאַרן קיין לובלין און אפילו קיין וואַרשע. איין

דאָקטאָר האָט געזאָגט אזוי, אַ צווייטער דאָקטאָר אַנדערש. מ'האָט איר אויסגעפאַמפעט דעם מאָגן, נאָר מ'האָט נישט געפֿונען קיין נאָדל. באַהיט זאָל מען ווערן. איטע איז געלעגן גאַנצע נעכט און געשריגן אַז ס'שטעכט זי. אין שטאָט איז געוואָרן אַ גערייד. טייל האָבן געזאָגט אַז זי האָט אייגנס אַראָפּגעשלונגען אַ נאָדל זיך אַ מעשה אַנצוטאָן. אַנדערע האָבן געטענהט אַז ס'איז אַ שטראָף. אָבער פֿאַר וואָס איז איר געקומען צו שטראָפֿן? זי איז שוין געהאַט איריקע איבערגעקומען זי איז אַוועקגעלאָפֿן קיין ווין צו אַ גרויסן דאָקטאָר און יענער איז געפֿאַלן אויף אַן המצאה. ער האָט איר איינגעגעבן שלאָפֿגעטראַנק און איר געמאַכט אַ שניט אין בויך. ווען זי'ט זיך אויפֿגעכאַפט, האָט ער איר געוויזן די נאָדל וואָס ער האָט כלומרשט אַרויסגענומען פֿון אירע געדערים. כ'בין נישט געווען דערביי. אפֿשר האָט ער טאַקע געפֿונען די נאָדל אויף אַן אמת. ווען זי איז צוריקגעקומען פֿון ווין, איז זי געוואָרן צוריק די אַמאָליקע איטע. פֿון געוועלב איז געהאַט געוואָרן אַ תּל. דער פֿאַטער איז שוין געווען אויף דער אמתער וועלט. אָבער זי'ט געעפֿנט אַ ניי געוועלב. כ'האַב אייך פֿאַרגעסן צו זאָגן: נאָך דער מעשה מיט אסתּר רויזעס קומען קיין זאַמאַשטש, זענען אַלע סוחרטעס אין דער גאַנצער געגנט געוואָרן אויסטערליש איידל, נישט בלויז צו פֿרעמדע, נאָר אפֿילו צו שטאַטישע. מ'האָט שוין נישט געוואָסט צי דער קונה וויל קויפֿן, אָדער אויספרוּוון. פּלה-מיידלעך האָבן געקויפֿט ביים פֿאַקנטרעגער בריוונשטעלערס, וווּ ס'איז באַשריבן ווי צו זיין העפֿלעך. אַז אַ יידענע איז געקומען קויפֿן אַ קנויל באַוול, האָט מען איר צוגעטראָגן אַ שטול.

אין דעם נייעם געוועלב האָט די איטע ווידער געהאַט הצלחה, אָבער קיין קינדער האָט זי נישט געהאַט. כ'ווייס נישט וואָס ס'איז געוואָרן דער סוף, ווייל כ'בין אַוועק פֿון יענע קאַנטן. אין דער גרויסער שטאָט פֿאַרגעסט מען אַלץ, אפֿילו אין גאָט. דער לעמל וואַגמיסטער און אסתּר רויזע זענען שוין לאַנג נישט קיין היגע. פֿאַר בענצן און זיין ווייב האָב איך שוין לאַנג נישט געהערט. יאָ, אַ נאָדל. צוליב אַן אַקס פֿון אַ וואָגן איז חרובֿ געוואָרן ביתר, און צוליב אַ נאָדל איז קאַליע געוואָרן אַ שידוך. דער אמת איז, אַז אַלץ איז באַשערט. מ'קאָן זיך ליבן טויזנט מאָל, נאָר אויב ס'איז נישט קיין זיווג, לאַזט זיך אויס אַ בוידעם. מ'גייט אַרום זיבן יאָר, מיט אַ נאָדל רוקט זיך אונטער אַ פֿרעמדער און מ'לויפֿט מיט אים צו דער חופּה. כ'ווייס פֿון אַ מעשה ווי אַ בחור האָט חתונה געהאַט מיט דער פּלהס חבֿרטע אויף צעפּיקעניש און יענע האָט

אויף צעפיקעניש זיך אַרײַנגעוואָרפֿן אין ברונעם. דערציילן? ס'איז
שוין שפעט. ווען איך זאָל וועלן אויסדערציילן אַלע מעשיות וואָס
איך ווייס, וואָלט איך געדאַרפֿט זיצן מיט אײַך זיבן טעג און זיבן
נעכט...

Copyright © 2007 Leonard Prager
All Rights Reserved